

Bulletin Slovenskej zoolologickej spoločnosti pri SAV 2/2012



Úvodné slovo

Vážení členovia Slovenskej zoolologickej spoločnosti,

len v minulom roku sme si pripomenuli významné životné jubileum doc. RNDr. Dušana Matisa, CSc. a už nás zastihla smutná správa o jeho odchode. Aj Slovenská zoologická spoločnosť si pripomína pamiatku doc. Matisa a týmto mimoriadnym vydaním bulletinu mu vzdáva poctu.

Výbor SZS

* * *

Doc. RNDr. Dušan Matis, CSc. zomrel



doc. RNDr. Dušan Matis, CSc.

(* 5. marec 1936 – † 10. apríl 2012)

Dňa 10. apríla 2012 v podvečerných hodinách zomrel dlhoročný člen Slovenskej zoolologickej spoločnosti, nestor slovenskej zoológie a zakladateľ slovenskej protozoolologickej školy doc. RNDr. Dušan Matis, CSc. Naše rady opustil náhle, po ťažkej chorobe vo veku 76 rokov, pričom sa až do posledných chvíľ aktívne zapájal najmä do pedagogickej práce na svojom materskom pracovisku, na Katedre zoológie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Naposledy sme sa s ním rozlúčili 18. apríla 2012 v Bratislavskom krematóriu.

Doc. Matis sa narodil 5. marca 1936 v Banskej Bystrici v rodine pekára. V rokoch 1942–47 absolvoval ľudovú školu a v rokoch 1951–54 jedenástočnú strednú školu v Banskej Bystrici. Po maturite bol v roku 1954

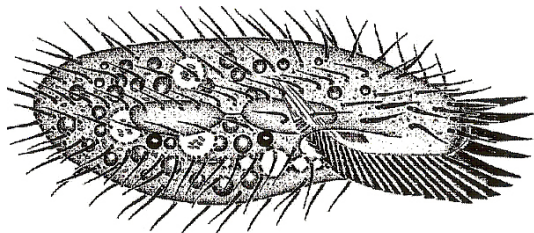
prijatý na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, kde študoval v rokoch 1954–59 odbor biológie. Veľký vplyv na jeho profesijné nasmerovanie na jednobunkovce mal jeho učiteľ doc. Koniar, vtedajší vedúci Katedry zoológie. V roku 1959 úspešne obhájil diplomovú prácu na tému „*Príspevok k poznaniu fauny nálevníkov (Ciliata) dvoch mŕtvych ramien Dunaja*“. Prácu vypracoval pôvodne pod vedením doc. Koniara, no po jeho smrti (leto 1957) ukončil diplomovú prácu už pod vedením Dr. Ertla. Témou ďalších kvalifikačných prác boli nálevníky dažďových mlák v Jurskom Šúri. Rigoróznou (1969) i kandidátsku dizertačnú (1971) prácu vypracoval pod vedením doc. Lelláka z Katedry parazitológie a hydrobiológie Karlovej univerzity v Prahe. Habilitačnú prácu obhájil v roku 1977 a venoval sa v nej nálevníkom stojatých vôd v Lakšárskej Novej Vsi.

Celý svoj profesionálny život, od roku 1957 (keď začal pracovať ešte ako študent na polovičný úväzok) až do odchodu do dôchodku v roku 2001, prežil doc. Matis na Katedre zoológie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Od nástupu na Katedru pracoval v pozíciách asistent, odborný asistent a docent. V rokoch 1986–91 bol vedúcim Katedry zoológie PríF UK a v rokoch 1972–91 aj externým riaditeľom Zoologického ústavu PríF UK. Počas svojho pôsobenia na oboch spomínaných pracoviskách sa vypracoval na popredného vysokoškolského pedagóga a vedeckého pracovníka v odbore zoológie. Dlhé roky viedol viaceré základné prednášky, z ktorých najvýznamnejšou bola Fylogénza a systém živočíchov na viacerých odboroch. Na ňu nadväzovali ďalšie špecializované prednášky a semináre, vrátane prednášok z aplikovanej hydrobiológie. Aj po odchode do dôchodku pracoval na katedre ešte na zmluvy do roku 2003 a potom, prakticky až do smrti, bez nároku na odmenu prednášal svoju obľúbenú fylogénzu živočíchov na magisterskom a doktorandskom stupni štúdia. Vychoval mnoho odborníkov, ktorí dnes úspešne pôsobia na mnohých významných i pedagogických pracoviskách. Pod jeho vedením bolo obhájených 23 diplomových, 10 rigorózných a 9 kandidátskych dizertačných prác. Ako autor, resp. spoluautor, sa podieľal na vypracovaní 12 skript a učebných textov, z ktorých si najviac zakladal na skriptách zo Zoológie bezchordátov I. a II. a najmä na Prehľade zoologického systému, ktorý permanentne aj so spoluautormi dopĺňal a aktualizoval, a tak do roku 2011 vyšlo už 15 jeho vydaní.

Doc. Matis bol jedinečný učiteľ, tešil sa z každého úspechu svojich žiakov, z každého článku, z každej

citácie. Doc. Matis – „náš kolega“ ako sme ho nazývali – bol majstrom v utužovaní kolektívu, majstrom medziľudských vzťahov. Mnohým jeho študentom sú známe jeho výroky a označenia: „paskudy kudrnaté, šedokôrovce, hadi na hrudi...“ ako i ním udelené špeciálne mená, ktoré si pamätal aj po desaťročiach. Možno aj preto jeho „protozoológická škola“, ktorej je zakladateľom a jej kontinuita je zabezpečená už aj prostredníctvom žiakov jeho žiakov, je vo svete akceptovaná a plne konkurencieschopná.



V roku 2010 uverejnili žiaci doc. Matisa opis nového druhu nálevníka, ktorému na jeho počesť dali meno *Kahliaella matisi*.

Vo vedeckej práci sa dlhé roky orientoval najmä na faunistiku, ekológiu a praktickú hydrobiológiu nálevníkov. Podieľal sa na základnom výskume posudzovania tokov pred výstavbou viacerých vodných diel, napr. na Váhu a Dunaji, posudzovania výstavby malých vodných elektrární ako aj následného biomonitoringu po výstavbe týchto vodných diel. Srdcovou záležitosťou doc. Matisa bol výskum Dunaja, kde sa dlhé roky podieľal aj na vypracovávaní expertíznych posudkov k Dunajskému vodnému dielu, zúčastňoval sa na rokovaníach na ministerstvách zahraničných vecí i životného prostredia, podieľal sa na tvorbe podkladov pre súdny dvor v Haagu. Spätosť s praxou potvrdzuje aj jeho aktívna účasť na viacerých vodohospodárskych kurzoch organizovaných Ministerstvom lesného a vodného hospodárstva.

Doc. Matis bol aj zakladateľom Databanky fauny Slovenska (DFS), informačného systému zhromažďujúceho všetky údaje o rozšírení viacerých skupín prvokov a živočíchov na našom území. Od roku 1980 až dodnes DFS zhromaždila množstvo údajov o jednotlivých taxónoch vyskytujúcich sa na území Slovenska s priamym dopadom na ekologické monitorovanie zmien životného prostredia a s výstupmi nielen pre vedecké potreby, ale aj pre poľnohospodárstvo, lesníctvo, vodné hospodárstvo, zdravotníctvo, ochranu prírody a územné plánovanie.

Bol hlavným riešiteľom viacerých štátnych úloh základného výskumu, spoluriešiteľom a koordinátorom mnohých projektov. Publikoval viac ako 200 pôvodných vedeckých a odborných prác. Je spoluautorom 5 knižných publikácií, 18 vedeckých a odborných monografií, resp. kapitol v týchto monografiách. Najznámejšia je snáď Veľká kniha živočíchov (prvé vydanie pod názvom Z našej prírody), ktorá vyšla už v piatich vydaniach na Slovensku, pričom v poslednom, piatom, vydaní bol doc. Matis vedúcim autorského kolektívu. Úspešnosť tejto knihy dokumentuje aj jeho česká a poľská mutácia v troch vydaniach. Bol prvým

redaktorom Správ Slovenskej zoológickej spoločnosti a zakladateľom a šéfredaktorom časopisu *Folia faunistica Slovaca* v roku 1996, ktorý dodnes úspešne vychádza na Katedre zoológie PríF Univerzity Komenského.

Veľa času venoval aj práci s deťmi a mládežou. Už od roku 1976 aktívne pracoval v rôznych výboroch biologických olympiád. Aktívne sa zapájal do vylepšovania náplne a štruktúry biologických olympiád, vypracovával posudky, zúčastňoval sa práce v komisiách rôznych stupňov. Tejto zásluhnej práci s mládežou sa prakticky venoval počas celého života a s ešte zvýšenou intenzitou najmä po odchode do dôchodku, kedy sa v roku 2001 stal predsedom Slovenskej komisie Biologickej olympiády (BiO). V tejto funkcii zotrval do roku 2004 a následne ešte prijal funkciu predsedu Krajskej komisie BiO v Bratislave (2007 – 2009) a organizácie biologických olympiád sa zúčastňoval až do roku 2011. Bol tiež zakladateľom neinvestičného fondu – Biológia pre budúcnosť, ktorý významnou mierou zabezpečuje finančné prostriedky pre priebeh a zabezpečenie biologických olympiád. Za dlhoročnú aktívnu činnosť na PríF UK mu bola udelená zlatá, strieborná a bronzová medaila PríF UK.



Pri príležitosti 75. narodenín bola doc. Matisovi udelená zlatá medaila Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave, ktorú prevzal z rúk dekana fakulty doc. Milana Triznu.

Tento príspevok je len stručným prierezom aktívneho života doc. Matisa. Podrobná faktografia i smútočné prejavy prof. Ľudovíta Kociana a Dr. Martina Mrvu, ktoré odzneli na poslednej rozlúčke so zosnulým doc. Matisom v Bratislavskom krematóriu, budú publikované v časopise *Folia faunistica Slovaca* v niektorom z čísel ešte v tomto roku.

Eva Tirjaková

Úprimne ďakujeme doc. Eve Tirjakovej za napísanie spomienky na doc. Dušana Matisa a prof. Ľudovítovi Kocianovi za pomoc pri príprave tohto bulletinu.

Členovia výboru SZS
